

IV – PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC

1. Một số quan điểm chung

a) Phương pháp dạy học môn GD&CD phải phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của HS trong quá trình dạy học. *HS cần phải tích cực hoạt động để tự phát hiện và chiếm lĩnh các tri thức, kỹ năng mới, hình thành thái độ tích cực dưới sự hướng dẫn, giúp đỡ của GV.*

b) *GV phải nắm chắc mục tiêu môn học, cấp học và căn cứ vào mục tiêu cụ thể của bài học, căn cứ vào năng lực, trình độ của HS, vào điều kiện, hoàn cảnh cụ thể mà thiết kế tiết học thành những hoạt động có thể phát huy tối đa hoạt động nhận thức của HS.*

c) *Dạy học môn GD&CD phải gắn bó chặt chẽ với cuộc sống thực tiễn.* GV phải hướng dẫn HS liên hệ giữa bài học GD&CD với đời sống đạo đức, pháp luật của cá nhân, tập thể và địa phương ; hướng dẫn HS điều tra, tìm hiểu các sự kiện, các vấn đề trong lớp, trong trường, ở địa phương có liên quan đến chủ đề bài học ; hướng dẫn các em phát huy vốn kinh nghiệm sống của bản thân để phân tích, lí giải, tranh luận các tình huống, các sự kiện thực tế.

d) *Cần kết hợp và sử dụng hợp lí các phương pháp và hình thức dạy học với phương pháp và hình thức giáo dục.* GV cần biết kết hợp sáng tạo các phương pháp truyền thống (diễn giảng, đàm thoại, trực quan, kể chuyện,...) và vận dụng linh hoạt các phương pháp có khả năng phát huy tính tích cực hoạt động của HS như : thảo luận nhóm, đóng vai, tổ chức trò chơi, giải quyết vấn đề, thiết kế đề án, xác định giá trị... ; cần sử dụng hợp lí hình thức học cá nhân, theo nhóm, theo lớp ; dạy trong lớp với ngoài lớp, ngoài trường...

Đặc biệt kết hợp hệ thống phương pháp giáo dục đạo đức với phương pháp dạy học.

2. Một số phương pháp dạy học cụ thể

Có rất nhiều phương pháp dạy học. Tài liệu này chỉ giới thiệu một số phương pháp dạy học có nhiều ưu thế trong việc phát huy tính tích cực của HS trong quá trình dạy học môn GD&CD.

a) Phương pháp kích thích tư duy

* Đặc điểm

Kích thích tư duy là một kĩ thuật dạy học của GV, dựa vào những hiểu biết sẵn có của HS, đặt ra một hệ thống câu hỏi gợi mở kích thích để HS liên tưởng giữa điều đã biết với thực tiễn, hình thành ở các em ý tưởng mới, để xuất cách giải quyết những mâu thuẫn để HS hiểu các vấn đề đạo đức, pháp luật.

* Cách sử dụng :

- GV nêu lên vấn đề cần được tìm hiểu trước cả lớp hoặc trước nhóm qua một số câu hỏi gợi mở để HS suy nghĩ.
- Khích lệ mọi người phát biểu và đóng góp ý kiến càng nhiều càng tốt.
- Liệt kê tất cả các ý kiến phát biểu trên bảng hoặc giấy khổ lớn, không loại trừ một ý kiến nào, trừ trường hợp trùng lặp.
- Phân loại các ý kiến.

- Làm sáng tỏ những ý kiến chưa rõ ràng và thảo luận sâu từng ý.
- Tổng hợp ý kiến của mọi người và hỏi xem còn thắc mắc hay bổ sung điều gì.

* *Những điều cần lưu ý khi sử dụng :*

- Phương pháp kích thích tư duy có thể dùng để lí giải bất kì một vấn đề đạo đức, pháp luật nào, song đặc biệt phù hợp với các vấn đề ít nhiều đã quen trong thực tế của HS.

- Các ý kiến phát biểu nên ngắn gọn.
- Tất cả các ý kiến đều được GV hoan nghênh, chấp nhận mà không cần phê phán, nhận định đúng, sai.
- Cuối giờ thảo luận, GV nên nhấn mạnh kết luận này là kết quả của sự tham gia chung của mọi người.

b) *Phương pháp thảo luận nhóm*

* *Đặc điểm*

Phương pháp thảo luận nhóm là một cách thức tổ chức dạy học, trong đó GV chia HS thành các nhóm thảo luận những vấn đề GV đặt ra.

Đây là một phương pháp được sử dụng rộng rãi nhằm giúp cho HS tham gia một cách chủ động vào quá trình học tập, HS có thể chia sẻ kinh nghiệm, ý kiến hay để giải quyết một vấn đề, một tình huống đạo đức, pháp luật nào đó.

* *Cách sử dụng :*

- GV giới thiệu chủ đề buổi thảo luận.
- Nếu các câu hỏi có liên quan đến chủ đề.
- Chia HS thành các nhóm, giao nhiệm vụ để các nhóm tiến hành thảo luận và ghi kết quả thảo luận ra giấy khổ lớn. Nếu không khí trâm tĩnh, có thể bắt đầu cuộc thảo luận bằng một câu chuyện hoặc một bức tranh gợi ý.
- Cần khích lệ mọi HS cùng tham gia đóng góp ý kiến, không nên chê bai một ý kiến nào.
- “Nhóm trưởng” hoặc “thư ký” ghi chép các ý kiến.
- Đại diện nhóm trình bày kết quả thảo luận trước lớp.

* *Những điều cần lưu ý khi sử dụng :*

- Chủ đề thảo luận phải sát với nội dung bài học và với trình độ HS.

– Cách chia nhóm phải hết sức linh hoạt, luôn thay đổi để tạo điều kiện cho mỗi HS được giao lưu với tất cả các bạn trong lớp học chứ không phải chỉ trong một nhóm người cố định.

– Kết quả thảo luận nhóm phải được trưng bày trên bảng hoặc xung quanh tường lớp học.

– Nhiệm vụ “nhóm trưởng”, “thư kí” nên luân phiên để mọi người cùng làm.

c) *Phương pháp đóng vai*

* *Đặc điểm*

Đóng vai là phương pháp GV tổ chức cho HS thực hành, “làm thử” một số cách ứng xử nào đó trong một tình huống đạo đức, pháp luật giả định.

* *Cách sử dụng :*

– GV giới thiệu tình huống.

– Các nhóm thảo luận, xây dựng “kịch bản” và phân công sắm vai.

– Các nhóm lên đóng vai.

– Lớp nhận xét, đánh giá.

– GV chốt lại.

* *Tác dụng*

Phương pháp này có lợi ở chỗ :

– Giúp HS thực hành những kỹ năng trong môi trường an toàn, được giám sát trước khi xảy ra các tình huống thực.

– Gây được hứng thú và chú ý đối với người học.

– Tạo điều kiện làm nảy sinh óc sáng tạo của HS.

– Khích lệ sự thay đổi thái độ, hành vi của người học theo hướng định trước.

– Có thể thấy ngay tác động và hiệu quả của lời nói hoặc việc làm của các vai diễn.

* *Những điều cần lưu ý khi sử dụng :*

– Tính mục đích của tình huống phải thật rõ ràng.

– Tình huống phải dễ đóng vai, không nên quá phức tạp.

– Mọi HS đều được tham gia vào quá trình thảo luận, xây dựng kịch bản, được đóng vai hoặc phục vụ cho việc đóng vai của các bạn trong nhóm. Nên khích lệ cả những HS nhút nhát cùng tham gia.

– Trong khi các nhóm thảo luận, GV phải đến từng nhóm, quan sát, lắng nghe, kịp thời phát hiện những khó khăn, lúng túng của HS để có sự hỗ trợ, giúp đỡ điều chỉnh kịp thời.

d) Phương pháp giải quyết vấn đề

** Đặc điểm*

Giải quyết vấn đề là phương pháp dạy học, trong đó GV nêu lên được một mâu thuẫn của lí luận hoặc thực tiễn, hướng dẫn HS xem xét, phân tích những vấn đề đạo đức, pháp luật đang tồn tại và xác định cách thức giải quyết vấn đề đó.

** Cách sử dụng :*

– Nêu vấn đề hay phát hiện vấn đề. Ví dụ : Trong thanh thiếu niên HS hiện nay có hiện tượng nghiện ma tuý. Vì sao có hiện tượng như vậy ?

– Đặt HS vào hoàn cảnh phải giải quyết : Giả sử trong gia đình em có anh hay em, hoặc trong lớp em có bạn nghiện hút thì em sẽ giải quyết thế nào ?

– Giúp HS tìm hiểu những nguyên nhân dẫn tới hiện tượng cần giải quyết như nghiện ma tuý.

– Giúp HS nêu lên những cách giải quyết vấn đề.

– Phân tích ưu, nhược điểm của các giải pháp khác nhau.

– Quyết định chọn giải pháp tốt nhất.

** Những điều cần lưu ý khi sử dụng*

– Vấn đề được lựa chọn phải phù hợp với mục tiêu và gắn với thực tế.

– Phải phát huy được sự suy nghĩ sáng tạo của người học.

– Cách giải quyết vấn đề phải là giải pháp có lợi nhất.

– Cần kết hợp với các phương pháp dạy học khác.

d) Phương pháp tổ chức trò chơi

** Đặc điểm*

Tổ chức trò chơi là một cách thực hiện hoạt động vui chơi nhằm giáo dục, rèn luyện các kỹ năng theo mục tiêu và nội dung của bài học.

Trò chơi là một phương pháp rất có hiệu quả để thu hút sự tham gia của HS. Trong cuộc chơi mọi người đều bình đẳng và đều cố gắng thể hiện “hết mình”. Vì vậy, tổ chức trò chơi chẳng những là biện pháp để tăng cường hứng thú trong

học tập, nâng cao sự chú ý, thay đổi các trạng thái tâm lí mệt mỏi trong quá trình nhận thức mà còn là biện pháp rèn luyện các kĩ năng ứng xử, giao tiếp, củng cố và phát triển khả năng tự tin của các em trong học tập và hoạt động xã hội.

* *Cách thực hiện :*

Căn cứ vào mục tiêu và nội dung bài học, GV vận dụng hoặc sáng tạo các trò chơi, tổ chức cho HS tham gia các trò chơi để rèn luyện các kĩ năng cần thiết.

* *Tác dụng :*

- Tăng cường khả năng chú ý của HS.
- Nâng cao hứng thú cho người học góp phần giảm bớt mệt mỏi, căng thẳng trong học tập.
- Tăng cường khả năng giao tiếp giữa HS với nhau và giữa GV với HS.

* *Những điều cần lưu ý khi sử dụng :*

- Phải nắm rõ mục đích của cuộc chơi. Ví dụ trò chơi để giới thiệu bài, để khởi động (hâm nóng), để thư giãn, hay để chuyển tải một kiến thức nào đó.
- Phải nắm được quy tắc chơi và tôn trọng luật chơi.
- Trò chơi phải dễ tổ chức và thực hiện.
- Sau khi chơi, GV cần tổng kết lại cho HS rõ, học được gì qua trò chơi này.

e) *Phương pháp đề án*

* *Đặc điểm*

Đây là phương pháp GV hướng dẫn HS tập thiết kế một kế hoạch hoạt động nhằm thực hiện mục tiêu và nội dung giáo dục. Phương pháp này có thể được thiết kế với nhiều nội dung hoạt động khác nhau. Đặc điểm của phương pháp này là giúp HS tập tự thiết kế các kế hoạch hoạt động, học tập từ đơn giản đến phức tạp để nhận thức các giá trị, tạo ra niềm tin và rèn luyện được các kĩ năng ứng xử và các kĩ năng khác đáp ứng mục tiêu giáo dục của thời kì công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước.

* *Cách sử dụng*

Để có được một đề án tốt, HS cần :

- Xác định mục tiêu.
- Nêu lên cách đạt mục tiêu đó như thế nào ?

- Xác định xem cần phải kết hợp với những ai ?
 - Xác định các bước trong việc thực hiện đề án.
 - Triển khai thực hiện đề án.
 - Đánh giá đề án :
 - + Các em đã học được điều gì ?
 - + Các em đã đạt được những gì ?
 - + Những người tham gia khác đã học được điều gì ?
- * *Tác dụng*
- HS có điều kiện thực hành ngay những kiến thức đã học.
 - Dễ đánh giá kết quả.
 - Có cơ hội rèn luyện nhiều kỹ năng như : giao tiếp, ra quyết định, giải quyết vấn đề, xác định mục tiêu...